

12. Бюдженталь Дж. Наука быть живым / Дж.Бюдженталь. - М.: Класс, 1998. - 237 с.
13. Левин К. Разрешение социальных конфликтов. Пер. с англ. И.Ю.Авидон / К.Левин. - СПб.: Речь, 2000. - 407 с.
14. Нюттен Ж. Мотивация / Ж.Нюттен // Экспериментальная психология. - Вып. 5. Под ред. П.Фресса и Ж.Пиаже. - М., 1975. - С. 15-110.
15. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р.Мэй. - М.: Класс, 1994. - 144 с.
16. Келли Джордж. Теория личности (теория личных конструкторов) / Джордж Келли. - СПб: «Речь», 2000. - 249 с.
17. Thomas, L. Learning and meaning / L.Thomas // Personal construct psychology. F.Fransella (Ed.). - London etc.: Academic press, 1978. - P. 47-57.
18. Леонтьев Д.А. Психология смысла / Д.А. Леонтьев. - М., 1999. - 457 с.
19. Шакуров Р.Х. Мотивация и стимулирование качества педагогической деятельности в ССУЗ. В 2-х ч. - Ч.1. / Р.Х. Шакуров. - Казань: ИССО, РАО, 1996. - 56 с.
16. Магомед-Эминов М.Ш. Личность и экстремальная жизненная ситуация /М.Ш. Магомед-Эминов // Вестник МГУ. Серия «Психология», 1996. - № 4. - С. 26-35.
17. Магомед-Эминов М.Ш. Психодиагностика мотивации / М.Ш.Магомед-Эминов // Общая психодиагностика. - М.: МГУ, 1987. - С.155-169.
18. Мадди С. Теории личности. Сравнительный анализ / С.Мадди. - СПб: Речь, 2002. - С.148-159.

Відомості про автора:

Дацков Антон Володимирович – ад'юнкт Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Статтю подано до друку 12.02.2015.

УДК 159.923.2:316.614.5

© Л. А. Девіс, 2015 р.

Л. А. Девіс (м. Слов'янськ)

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ОСНОВ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДЕПРИВАЦІЇ СІМЕЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У даній статті досліджується проблема розвитку основ самосвідомості дитини, що виховується в умовах психічної депривації. Експериментальні дослідження показують, що до кінця першого року життя у цих дітей спостерігаються значні відхилення в їх особистісному розвитку. У вихованців дитячого будинку не формуються відносини прихильності з близькими дорослими, не складається особистісно орієнтоване спілкування, затримується розвиток потреби у співпраці та спілкуванні з дорослим. Надалі це негативно впливає на формування самосвідомості дитини і системи її ставлення до себе, до інших людей і до навколишнього світу

Ключові слова: самосвідомість, розвиток особистості, депривація сімейного взаємодії.

В данной статье исследуется проблема развития основ самосознания ребенка, воспитывающегося в условиях психической депривации. Экспериментальные исследования показывают, что к концу первого года жизни у этих детей наблюдаются значительные отклонения в их личностном развитии. У воспитанников детского дома не формируются отношения привязанности с близкими взрослыми, не складывается личностно ориентированное общение, задерживается развитие потребности в сотрудничестве и общении со взрослым. В дальнейшем это негативно влияет на формирование самосознания

ребенка и системы его отношений к себе, к другим людям и к окружающему миру

Ключевые слова: самосознание, развитие личности, депривация семейного взаимодействия.

This article gives a scientific grounding of the problem of becoming of consciousness of personality. The essence of which is the character of communication and interrelations of child with adult determines the peculiarities of child's development and his attitude to himself and to another people. Self-image as the author move, arises during a life practice, from experience in individual activity and from communication experience. The main reasons of the problem concerning personal development of boarding-school pupils, can be insolvent and unproductive forms of communication with adults, the lack of psychological comfort and development perspectives.

Key words: consciousness, psychical deprivation, co-operation, development of personality.

Постановка проблеми. Проблема розвитку самосвідомості особистості в умовах депривації сімейної взаємодії є однією з найбільш актуальних проблем психології. У сучасний період в психології немає єдиного підходу до опанування проблеми становлення особистості та її самосвідомості у ранньому онтогенезі. Поряд з авторами, які вважають, що у немовляти немає першооснов особистості і самосвідомості, існує інша точка зору, яка стверджує, що становленню особистості і самосвідомості людини передують деякі початкові форми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняними та закордонними психологами експериментальним шляхом було зафіксовано наявність центрального ядерного утворення в психіці немовля, що складає першооснову його особистості і самосвідомості. З точки зору М.І. Лісіної його змістом є переживання себе дитиною як суб'єкта спілкування в першому півріччі, а в другому, переживання себе як суб'єкта перцептивно-маніпулятивної діяльності. Як відомо, переживання дитини розглядаються як найважливіша психологічна дійсність, в якій пов'язані в єдиний вузол впливи зовнішніх і внутрішніх обставин. Аналізуючи особливості розвитку особистості немовля, психологи в якості його основного фактора виділяють взаємодію дитини з дорослими, в якій особливу роль відіграють особистісно-значимі відносини дитини з близькими людьми, такі, як відносини прихильності і любові. Різні напрямки зарубіжної і вітчизняної психології вкладають різний зміст в це поняття. В працях вітчизняних психологів дитяча прихильність визначається як вибіркоче позитивно емоційно забарвлене відношення до дорослого, як до найкращого партнера по спілкуванню і об'єкта потреби в любові, безпеці та емоційному комфорті. Це особливе відношення дитини до близького дорослого відображається в сукупності його переживань, що складають основу дитячої прихильності, яка проявляється через емоційні стани і почуття, що характеризують її. Дитяча прихильність виступає як вираження зв'язку дитини і дорослого, як особливе емоційне відношення, яке виражається в прагненні встановлення контактів з дорослим і бажанні знаходитись близько до нього. В дослідженнях психологів підкреслюється думка про те, що перші зв'язки з іншою людиною, характер прихильності дитини до близького дорослого в майбутньому визначає всю систему його відносин до себе, до інших, до оточуючого світу, а також його різноманітні переживання, пізнавальні, інтелектуальні і творчі здібності. Зважаючи на значимість цієї проблеми, в зарубіжній психології щодо теорії прихильностей була визначена особлива увага. З'явившись у надрах клінічної практики і глибинної психології, цей напрямок сформувався в концепцію, що виходить за рамки тільки періоду дитинства. Його засновниками вважаються Дж. Боулбі і М. Ейнсворт. В основі теорії прихильності лежать відносини між двома людьми, їх міжособистісні зв'язки, при цьому основний акцент робиться не на спільній діяльності, не на спілкуванні дитини і дорослого, а на якості відношення дорослого до дитини, яке при допомозі механізму інтеріоризації формує самосвідомість і особистість дитини. При цьому відношення дорослого є сутністю і змістом самосвідомості дитини. Опанування прихильності в рамках глибинної психології в основному характеризується з боку переживань особистості. Функція прихильності, з цієї точки зору, полягає в

забезпеченні захисту і безпеки дитини, а основою прихильності є емоційно-особистісне позитивне ставлення дорослого. Тільки наявність любові з боку дорослого забезпечує формування прихильності до нього з боку дитини. Дж.Боулбі стверджує, що якщо головна мета об'єкту прихильності – забезпечення захисту і безпеки дитини досягнуто, то в цьому випадку створюються сприятливі умови до її активної дослідницької поведінки і пізнавального розвитку. Якщо об'єкт прихильності - мати або інша особа не задовольняють потреби дитини в любові, захисті і безпеці, то в майбутньому вона не зможе встановлювати відношення прихильності з іншими людьми до тих пір, поки ці базальні потреби не будуть задоволені [3, 4].

У сучасній психології проблему розвитку прихильностей дитини до близького дорослого було розглянуто в працях М.І. Лісіної, яка вивчала цю проблему в рамках психології спілкування. Прихильність з цієї точки зору розглядається як продукт спілкування, який залежить від його змісту. Необхідно підкреслити, що в руслі концепції М.І. Лісіної під спілкуванням розуміється не будь-яка взаємодія людей, але саме така, в ході якої кожний учасник спілкування виступає як суб'єкт, що адресує до особистості іншої людини, виражаючи і сприймаючи відношення партнера до себе. Кінцевим психологічним продуктом такого спілкування є образ іншої людини і самого себе. Велику увагу прихильності дитини до близького дорослого автор приділила ролі потреби в спілкуванні. На її думку, потреба в спілкуванні полягає в прагненні пізнання себе і інших, пізнання, невіддільному від відношень особистості. Змістом потреби в спілкуванні в першому півріччі є потреба в доброзичливій увазі дорослого, в другому півріччі – потреба в співпраці з дорослим. В першому півріччі, вважає автор, дитина переживає себе як суб'єкт комунікативної діяльності, починаючи з другого півріччя – як суб'єкт предметно-маніпулятивної діяльності. В працях авторів, які виконані в руслі концепції М.І. Лісіної основний акцент було зроблено на змісті спілкування і спільної діяльності дитини і дорослого, що на наш погляд є без сумніву важливим і значимим, але разом з тим в цих працях достатньої уваги не було приділено іншому фактору – характеру емоційного відношення дорослого до малюка. В дослідженнях іншого автора, С.Ю. Мещерякової, вивчались особливості розвитку афективно-особистісних зв'язків немовля з близькими дорослими. Було продемонстровано, що ці зв'язки, які виникають у першому півріччі життя в якості основних психологічних новоутворень, а також особливості спілкування з дорослим проектується в систему відносин дитини і впливають на становлення його образу себе. Таким чином, не заперечуючи основні положення, що викладені в концепції М.І. Лісіної, ми вважаємо за необхідне підкреслити той факт, що система афективно-особистісних зв'язків дитини з дорослим не може бути повністю охарактеризована тільки з боку комунікативного змісту. Цю точку зору підтримують дослідження інших авторів, які прийшли до висновку, що прагнення до безпеки і афективного комфорту є однією і головною складовою частиною адаптації дитини до оточуючого середовища [3, 5].

С. Ю. Мещерякова, аналізуючи проблему розвитку особистості немовляти припустила, що початковим особистісним утворенням немовляти виступає його активність. Аналізуючи активність немовляти з дитячого будинку, як його особливу позицію по відношенню до себе та предметного світу, С.Ю. Мещерякова констатувала низький рівень їх ініціативності в комунікативній і предметній ситуаціях, слабо виражені позитивні емоції, пасивність, амбівалентні переживання у відношенні до свого віддзеркалення. В процесі розвитку у немовлят з дитячого будинку спостерігалось зниження ініціативності по відношенню до дорослих і до предметів, зростання числа негативних емоцій, зниження пізнавальної активності, сором'язливість і невпевненість дітей. Аналізуючи взаємовідносини немовлят з будинку дитини, особливості контактів з однолітками, Л. М. Царегородцева виявила, що контакти дітей з будинку дитини також відрізняються по ряду суттєвих параметрів у порівнянні з сімейними дітьми, що відвідують ясла. Ця різниця проявляється протягом другого півріччя життя дітей. Вивчаючи активність немовлят з своїми партнерами по спілкуванню Л.М. Царегородцева відмітила, що у немовлят дитячого будинку майже в два рази нижчі показники орієнтовно – дослідницьких дій, емоційний прояв по відношенню до однолітків, спільні дії і наслідування у них нижче у порівнянні з сімейними дітьми. Однак по показникам прояву уваги до

однолітків діти з будинку дитини показали більш високі результати, чим сімейні діти. Це зумовлено тим, підкреслює автор, що це сама примітивна форма реакції на однолітка, що характерна для дітей більш раннього віку, першого півріччя життя. Далі, аналіз експерименту показав, що у цілому активність, спрямована на однолітка у вихованців будинку дитини значно нижче, чим у дітей з ясел. Вихованці будинку дитини рідко зав'язували з партнерами спільні дії, ігри, вони в основному спостерігали за діями партнерів або досліджували їх як предмет. При аналізі дій немовлят Л.М. Царгородцева виділила той факт, що присутність однолітків не забезпечує розвитку контактів немовлят, тому що головна фігура для цих дітей – дорослий [3].

В працях В.А.Чернобровкіної, які присвячені дослідженням впливу прихильності до близьких дорослих на розвиток особистості дитини, було підкреслено, що головною умовою формування прихильності до близького дорослого є не тільки ступінь адекватності виду спілкування рівню розвитку у дитини потреб в ньому, скільки характер емоційного відношення дорослого до малюка, знак якого диференціюється дитиною в тому віці, коли його прихильність до близьких починає формуватися, тобто у немовлят. В працях цього ж автора присутня ще одна важлива думка про те, що в ситуації переляку у немовля актуалізується не стільки потреба в спілкуванні скільки потреба в безпеці та емоційному комфорті. В ситуаціях небезпеки, в тих або інших екстремальних ситуаціях, в яких проявляються реакції дезадаптації, дитина здійснює комплекс дій, що спрямовані на пошук фізичного контакту з матір'ю. Така поведінка дитини відбиває особливе відношення до матері, як до об'єкту, що задовольняє не стільки комунікативну потребу, скільки потребу в безпеці і емоційному комфорті. На основі проведеного аналізу автор відокремила в дитячій прихильності два компоненти – комунікативний і афективний (емоційний), підкресливши при цьому, що на початкових стадіях онтогенезу, коли дитина не має можливості самостійно розвиватися, механізм, що забезпечує дитині тісний зв'язок з дорослим, тобто прихильність, забезпечує дитині не тільки біологічну збереженість, але і можливість психічного розвитку. На думку автора, в ранньому онтогенезі, в процесі розвитку немовля ці провідні механізми займають ведуче місце [10].

Мета статті. Незважаючи на ретельне вивчення зазначеної проблеми в сучасній науці, не втрачає своєї значущості розв'язання питань особливостей впливу якості емоційних взаємовідносин дитини з матір'ю на становлення самосвідомості особистості.

Виклад основного матеріалу. Розвиток самосвідомості дитини займає центральне місце у формуванні її особистості. Ряд авторів вказує на той факт, що прихильність стимулює такі механізми розвитку немовля, як наслідування і співчуття, що бере свій початок з синтонії переживань дитини і дорослого. Вивчаючи процеси конституювання самосвідомості особистості дітей першого року життя в різних умовах виховання, вітчизняні психологи припустили, що особистісні утворення включають сукупність відносин немовляти до себе, близьких людей, оточуючого світу. Відправним видом взаємовідносин немовляти з людьми є афективно – особистісні зв'язки. Надалі вони задають два головних види відносин - до себе та до інших людей.

Повноцінному функціонуванню цих механізмів особистісного розвитку дитини сприяє адекватна система стосунків з дорослими та якість прихильності. На думку психологів прагнення дитини до безпеки по-різному виявляється на різних рівнях. Однак, всі рівні базальної системи емоційної регуляції в перший рік життя функціонують у взаємовідносинах дитини з матір'ю або іншим близьким дорослим. Саме мати стає для дитини об'єктом безпеки і афективного комфорту. Крім того, психологи вказують, що між прихильністю дитини до близького дорослого і її образом себе існує тісний зв'язок. В процесі спілкування з оточуючими, дитина пізнає себе та інших людей. Вітчизняні психологи розглядають один з продуктів спілкування як особливий вид діяльності індивідуальний досвід дитини. Таким чином, у зв'язку з розвитком предметно-маніпулятивної діяльності, у дитини розвивається здатність більш адекватно сприймати результати своїх дій і переживати себе як діючого суб'єкта. В руслі вітчизняної концепції, як зазначалося вище, дорослий розглядається як фактор становлення самосвідомості дитини [2, 4].

В дослідженнях багатьох зарубіжних авторів підкреслюється, що саме відношення

дорослого до дитини формує дитячу самосвідомість. Аналізуючи вплив любові матері і батька на становлення самосвідомості дитини, Е.Фромм зазначив, що в процесі розвитку ці два відношення інтеріоризуються і поєднуються, утворюють в середині єдиний батьківський образ. Любов матері, стверджує автор, це не тільки турбота і відповідальність, але і особлива установка на життя, установка, яка прищеплює дитині любов до життя. Розвиваючи свою теорію любові, автор пов'язує це почуття з уродженим прагненням людини до єднання з іншими людьми. При цьому він виділяє любов як зріле рішення проблеми людського існування і незрілі її форми, які він називав симбіотичним зв'язком. Любити, за визначенням психолога, це значить турбуватися, нести відповідальність, поважати і знати. Саме у відношеннях любові людина долає свою відчуженість і звільняється від самотності, що породжує страх і тривогу. Безумовна любов матері дається людині від народження, її не заслуговують якимось достоїнствами, дитину люблять за те, що вона є. Відношення дитини з батьком зовсім інші. Любов батька засновується на певних умовах, вимогах і для того, щоб її заслужити, необхідно прикладати зусилля і справджувати очікування батька. В процесі свого розвитку дитина починає відчувати потребу не тільки в безумовній любові матері, але і в любові батька, його керівництві і авторитеті. Гармонійне поєднання любові матері і батька, їх інтеріоризація в процесі розвитку самосвідомості дитини, з точки зору психолога утворюють основу духовного здоров'я і особистісної зрілості. На думку фахівців духовне здоров'я тісно пов'язане з розвитком здатності людини любити самого себе і інших. Виділення дорослого із оточуючого середовища відбувається завдяки його особливому відношенню до немовляти і спілкуванню, що задовольняє його потреби. Таким чином, позитивний або негативний досвід взаємовідносин з близькими дорослими формує у подальшому всю систему відносин дитини з навколишнім світом і самим собою [4, 7, 8].

Основи самосвідомості особистості також розвиваються в емоційно – чуттєвому плані, в середині взаємовідносин дитини з дорослим, зміст і якість яких є визначальним фактором для її подальшого розвитку. В перший рік життя дитини розвивається переважно афективний компонент образу себе з подальшим розвитком когнітивного. В змісті образу себе дитини необхідно виділити таку важливу характеристику, як суб'єктність та здатність сприймати себе як суб'єкта діяльності. Формування суб'єктності немовля відбувається на основі сприйняття близького дорослого як суб'єкта діяльності, носія конкретних якостей. Відношення до дорослого як до суб'єкта, формується у немовляти в процесі становлення значимих афективно – особистісних зв'язків з ним. Необхідно підкреслити той факт, що образ себе немовля з перших місяців життя виступає в якості інстанції, що опосередковує вплив дорослого і виконує регулятивну функцію в спілкуванні дитини з людьми. Ознаками суб'єктності слугує активний характер поведінки дитини, що виражається в ініціативності дитини як партнера по спілкуванню, переживання і демонстрація дорослому свого права на свободу вибору дій, емоційна безпека власної ініціативи як інструмента досягнення мети, а також, реакція дитини на відношення дорослого до його ініціативи. При цьому автори підкреслюють ще один важливий аспект формування суб'єктності немовля, яке відбувається паралельно становленню сприйняття дорослого як суб'єкта спілкування і взаємодії. В процесі спілкування з дорослим в першому півріччі життя, немовля виділяє доброзичливу увагу як головний компонент в оцінці дорослого. Тому буде правомірним, на наш погляд, поряд з переживаннями немовляти себе як суб'єкта спілкування і предметно-маніпулятивної діяльності відмітити інше – значиме утворення – переживання дитиною себе як суб'єкта прихильності, що відіграє провідну роль у становленні основ її особистості і самосвідомості. Таким чином, в умовах психічної депривації, дефіцита ситуативно – особистісного спілкування і емоцій, а також відносин, що персонально виражаються кожному немовляті, не формується переживання особистісної значимості, своєї суб'єктності та позитивного самопочуття дитини. Вихованці будинку дитини, не переживаючи суб'єктивно орієнтованого, особистісного відношення до себе з боку дорослих, не мають і чіткого, позитивного емоційно забарвленого самопочуття. Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що у вихованців інтернатних закладів не складається суб'єктна складова образу себе, відкритість людям і оточуючому світу [1, 5]

Порушені відносини з дорослим, що визначають відношення дитини до себе, призводять до порушень відносин до всього оточуючого. Ці порушення проявляються у відношенні до однолітків, які характеризуються меншою надійністю суб'єктивних відносин, низьким рівнем ініціативи і частоти взаємодії з однолітками у порівнянні з дітьми із родин і у відношенні до предметів оточуючого світу, яке характеризується байдужістю і в'ялістю. Специфічні також відносини дитини з дорослим. Вони відрізняються слабкою чуттєвістю немовляти до відношення дорослого, у дітей затримується процес дифереціювання негативних і позитивних впливів дорослого, діти раді будь-яким контактам з дорослими і не намагаються що-небудь змінити або спонукати дорослого до співпраці. Також значні відхилення спостерігаються і в такій важливій для особистості сфері, як емоційна. Емоційні прояви дітей із дитячого будинку невиразні, у дітей майже відсутні сміх, радість, посмішка, обмежений репертуар емоційних проявів. Це є наслідком бідності переживань немовлят, які не мають можливості відчувати емоції і почуття в процесі взаємодії з дорослим. Відсутність відношень прихильності до близького дорослого в середині яких виникає співчуття дорослого і немовляти, не дозволяє дитині приєднатися до емоційного досвіду дорослого і його інтеріоризації в процесі особистісного розвитку. В подальшому це негативно впливає на формування здатності співчувати почуттям іншої людини [9]. Значні відхилення зафіксовані психологами і в такому базовому особистісному утворенні, як активність дитини, що виражає її особливу позицію по відношенню до оточуючого світу. У вихованців будинків дитини спостерігається загальне зниження ініціативності в усіх сферах її відносин.

Висновки. Підводячи підсумки, необхідно відмітити, що становлення основ самосвідомості дитини починається у віці немовляти і цей період є визначальним для подальшого розвитку особистості дитини. Образ себе як структурно організований афективно – когнітивний комплекс формується в системі відношень дитина – близький дорослий в процесі їх спілкування і спільної діяльності. Таким чином, ми приходимо до висновку, що в особистісному розвитку немовлят, в умовах деривації сімейної взаємодії, спостерігаються порушення в усіх трьох сферах її відносин з соціальним середовищем. недостатність емоційних контактів, дефіцит спілкування, неможливість встановити відносини прихильності немовляти з дорослими, а також відношення з боку дорослих до дитини як об'єкту догляду, призводять до того, що у дитини не складається позитивне самовідчуття, не формується на першому році життя суб'єктивна складова образу себе. Таким чином, психологи констатують наявність відхилень в усіх трьох сферах відносин особистості до себе, до інших та до оточуючого світу.

Література

1. Авдеева Н. Н. Развитие представлений о себе у ребенка первого года жизни / Н.Н. Авдеева, М.И. Лисина // Исследование по проблемам возрастной и педагогической психологии. – М. : Просвещение, 1980. – 145 с.
2. *Возрастные особенности психического развития детей* : сб. науч. тр. / отв. ред. И. В. Дубровина, М. И. Лисина. – М. : Изд-во АПН СССР, 1982. – С. 125–132.
3. Галигузова Л. Н. Психологические аспекты воспитания детей в домах ребенка и детских домах / Л. Н. Галигузова, С. Ю. Мещерякова, Л.М. Царегородцева // Вопросы психологии. – 1990. – № 6. – С. 17–25.
4. Лангмейер И. Психическая депривация в детском возрасте / И. Лангмейер, З. Матейчек; пер. Г. А. Овсянникова. – Изд. 1-е русск. – Прага : ЧССР, 1984. – 334 с.
5. Лисина М. И. Влияние отношений с близкими взрослыми на развитие ребенка раннего возраста / М. И. Лисина // Вопросы психологии. – 1961. – № 3. – С. 117–123.
6. Прихожан А. М. Дети без семьи / А. М. Прихожан, Н. Т. Толстых. – М. : Педагогика, 1990. – 160 с.
7. Прихожан А. М. Развитие личности в условиях психической депривации / А. М.

- Прихожан, Н. Н. Толстых // Формирование личности в онтогенезе / под ред. И. В. Дубровиной. – М. : Просвещение, 1991. – 159 с.
8. *Психическое* развитие воспитанников детского дома / под ред. И. В. Дубровиной, А. Г. Рузской. – М. : Педагогика, 1990. – 264 с.
9. *Смирнова Е. О.* Теория привязанности: концепция и эксперимент / Е. О. Смирнова // Вопросы психологии. – 1995. – № 3. – С. 16–23.
10. *Чернобровкина В. А.* Привязанность к близким взрослым и её влияние на развитие характера в дошкольном возрасте: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. психол. наук: 19.00.07 “педагогическая психология”/ В.А.Чернобровкина. – К., 1992. – 22 с.

Відомості про автора:

Девіс Лариса Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології ДДПУ, м.Слов'янск.

Статтю подано до друку 13.04.2015

УДК 371.134: 373.2

© О. С. Донченко, 2015 р.

О. С. Донченко (м. Бердянськ)

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглядається проблема формування креативності вихователя дошкільного навчального закладу як якості, необхідної для успішного здійснення професійної діяльності, що визначено специфікою педагогічної діяльності та інноваційними тенденціями розвитку дошкільної освіти.

Автор розкриває основні підходи до сутності педагогічної творчості. Готовність до педагогічної творчості розглядається в залежності від рівня сформованості у педагога креативності. Здійснено аналіз понять «творчість» і «креативність», визначено їх основні відмінності. Розглянуто традиційні погляди на феномен педагогічної креативності, яка визначається як багатоаспектне і системне особистісне якість. Особливу увагу приділено визначенню місця і напрямів прояву креативності в професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: *творчість, креативність, педагогічна творчість, педагогічна креативність, ігрова діяльність, індивідуалізація, диференціація, розвиваюче середовище.*

В статье рассматривается проблема формирования креативности воспитателя дошкольного образовательного учреждения как качества, необходимого для успешного осуществления профессиональной деятельности, что определено спецификой педагогической деятельности и инновационными тенденциями развития дошкольного образования.

Автор раскрывает основные подходы к сущности педагогического творчества. Готовность к педагогическому творчеству рассматривается в зависимости от уровня сформированности у педагога креативности. Осуществлен анализ понятий «творчество» и «креативность», определены их основные отличия. Рассмотрены традиционные взгляды на феномен педагогической креативности, которая определяется как многоаспектное и системное личностное качество. Особое внимание уделено определению места и направлений проявления креативности в профессиональной деятельности воспитателя дошкольного образовательного учреждения.